

Oskar Tengroth ägare av gården No: 2 Smeagård (Kriken) Årstad.

Av Lars Hillertz

Gården ägdes innan av fadern Anders Johan Jönsson 1837 04 01 hustru Berta Gustava f Kristoffersdotter 1829 08 29, barn Janne Tengroth 1870 10 01, Oskar Tengroth 1873 03 07-1966, Jenny Serafia 1876 03 13, fosterson Oskar Wilhelm 1892 06 22.

Oskar gift med Hanna Nilsson 1879 10 12, tar över gården efter fadern de får barnen Elsa Margareta 1901 04 12, Nils Rudolf 1902 08 04 och Anna Elisabeth 1904 06 28, Tore Waldemar 1907 03 04- 1907 04 22, Fritz Engelbrecht 1908 03 11 och Sigrid Victoria 1910 12 13.

Hanna dör 1911 10 29 och Oskar är ensam med 5 barn mellan 10 månader och 10 år. Han har hjälp med barnen av en anställd flicka. Han träffar så småningom Amanda Charlotta f Bengtsson 1890 12 28 lärarinna i Abild och de gifter sig 1918 och de får en son Karl-Olof 1924 02 10.

Gården ägs av Sannarps Gods, arrendet stipulerade 7 dagsverken i veckan för män över 15 år och tre för kvinnor över 15 år. För att klar detta och den egna gården måste vi därför hålla två drängar, tiden för dagsverken var sommartid 05-21 och på vintern 07-17. Kvinnorna blev ofta budade att komma till Sannarp, men inte före klockan 08:00, vilket oftast räknades som ett 3/4 dels dagsverke, och således fick gå flera dagar i veckan för att fylla kravet. Egna verktyg skulle medföras, dessutom skulle arrendatorn lämna spunnen ull och lin, likaså lingon och blåbär. För att klara kraven på ull måste vi hålla egna får, samt odla lin. Om det var ett dåligt bärår skulle Sannarp ha först och riktigt dåliga år fick vi till och med köpa bär för att klara arrendet. Godsägare Treschow var human mot sitt folk, men visst var det strängt, tänk att föst jobba från 05-21 och sedan gå hem och sköta den egna jorden.

Så skriver Oskar Tengroth i Årstadsboken. Oskar berättar vidare om skolan. Småskolan i Årstad kom till på initiativ av Sannarp och en lärarinna vid namn Josefina Larsson anställdes, för henne fick jag börja, jag grät hela vägen till skolan och ville absolut inte gå dit, min äldre syster drog och slet i mig hela vägen till skolan. Väl framme möttes jag av Josefina och hon sa "det ska bli så bra, här får du en karamell att trösta dig med". Undervisningen i småskolan pågick i tre år.

Så vidtog folkskolan och den var gemensam för alla socknens barn. Det otroliga var att i samma sal undervisades 70 barn, om inte fler. Det var inte så särdeles hälsosamt, men ingen tänkte på sådant på den tiden. Vi hade en rast på fem minuter och en på en minut. Då fick man skynda sig ut och klara av vad som behövdes.

Undervisningen var väl lite si och så. Katekes och biblisk historia var viktigast. Varannan dag läste man katekes och varannan dag biblisk historia. Man fick läxa och den skulle man kunna utantill till nästa dag. Läsläsning- en gick knaggligt för de flesta och varje barn förhördes noga. Om man inte kunde, fick man sitta kvar och jag minns att jag vid några tillfällen fick sitta kvar både till klockan sex och sju och kunde inte läxan ändå. Bespisning förekom inte

Gården No:2 Kriken ägs av Sannarps Gods såsom alla övriga gårdar i byn, förutom Klockaregården, se gårdarna vid Laga Skifte 1848

58. 59.		Årstads By	
No	Namn	Öfver till	Namn
1.	Årstadstorp	fr	Årstadstorp
1.	Klockaregården	fr	Årstadstorp
1.	fr	fr	Årstadstorp
2.	Kriken	fr	Årstadstorp
2.	fr	fr	Årstadstorp
3.	Jordstugan	fr	Årstadstorp
3.	fr	fr	Årstadstorp
4.	Julegården	fr	Årstadstorp
5.	Smeagård	fr	Årstadstorp
5.	fr	fr	Årstadstorp
6.	Fräggård	fr	Årstadstorp
7.	Klockaregården	fr	Årstadstorp
7.	fr	fr	Årstadstorp
8.	Fräggård	fr	Årstadstorp
8.	fr	fr	Årstadstorp
9.	Kriken	fr	Årstadstorp
10.	Smeagård	fr	Årstadstorp
12.	Klockaregården	fr	Årstadstorp
12.	fr	fr	Årstadstorp
13.	fr	fr	Årstadstorp
13.	fr	fr	Årstadstorp
14.	fr	fr	Årstadstorp
14.	fr	fr	Årstadstorp

Karta
 över ägorna till
 Smeagård
 uti Årslads socken
 och Härad
 uppmälad år 1903 af
 N. N. N.

Förteckning öfver ägorna till Smeagård

N:o		Summ.
1.	Smeagårds tomt och trädgård	27 2
2.	Anders J. Jönssons undantag	6 6
3.	Jydegårdslychan	2 28 3
4.	Fjärdsgårdslychan	5 30 6
5.	Sholkuslychan	5 28 -
6.	Bolastulyschan	4 30 8
7.	Tomt till Bolastugan	5 5
8.	Trusgraf	3 9
9.	Fattighuslychan	6 22 6
10.	de tomter	- 13 -
11.	Äng därintill	10 4
12.	Stenrabbe	12 1
13.	Spruckhän	1 13 7
14.	de Åker	1 30 5
15.	Åkarene	10 27 5
16.	Äker utmed Ångkaga vägen	4 6 5
17.	Prästnagen	2 24 8
18.	Bolastulyschan	1 5 9
19.	Källabacken	25 3
20.	de de	13 3
21.	Krigalychan	4 6 8
22.	Stenrös	7 8
23.	Stenbacke	12 3
24.	Fisklychan	3 14 2
25.	Väg till Ångkagen	1 9 5
26.	Väg	17 7
27.	Väg	24 9
		53 46

och det fanns barn som inte hade den minsta lilla brödbit med sig. Skolan började klockan nio och slutade klockan fyra. Skrivning och räkning stod på schemat och Welanders var noga med räkningen. Men skrivningen var det inte så noga med. Min skrivstil var knagglig, men som väl var blev den bättre.

Det var trots allt roligt i skolan och lite vett fick jag väl med mig. Lite stryk ibland eller en rejäl luggnings förekom mest var dag.

Visserligen var det skolplikt men det var ju vanligt att barnen fick stanna hemma för att hjälpa till. Självt var jag hemma en hel termin utan att få anmärkning. Vid den tiden körde bönderna mycket mangel och far ville att jag skulle hjälpa till med det. Jag var liten, men mitt uppdrag var att köra hästarna. Andra lastade av och på. Kallt var det den vintern så man hade klätt mig i en tjock schal utanpå pälsen så att jag inte skulle frysa.

Oskar var under många år ordförande 1906-1916 kassör 1909-1917 i Sannarps Mejeriförening.

Oskar säljer gården på 1930-talet och köper en tomt i Årstad för att där bygga ett nytt hus som också ska inrymma poststationen. Oskar Tengroth besvarar frågor från Institutet för folklivsforskning under några år i slutet av 1940-talet och början av 1950-talet. Jag har fått ta del av några av de förlagor till svar som Oskar skrev, tyvärr finns inte kopior av originalhandlingarna med i de handlingar som jag fick 2018 från Margaret Tengroth gift med Karl Olof Tengroth sparade materialet efter sin far Oskar.

Oskar skriver : När jag här försöker svara på dessa frågor så kanske svaren icke bliver sådana eller i den form önskligt hade varit, utan jag vill här skildra ett års gång från mitt eget föräldrahem år 1885.

Personer: Far, Mor två söner en dotter, en dräng och en piga.

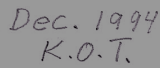
För att lättare följa arbetets gång under en årsperiod så har jag här valt den tidpunkt under då vinterkvartalet är så att säga, slut, och sommaren tager vid. Jag börjar då min berättelse med april månads ingång. Vid denna tidpunkt lägges vävar som nu är färdiga av lakan, handdukar och dräll ut på någon slät gräsvall för att som det heter blekas, det var kvinnornas vinterarbeten bland andra arbeten som nu skulle vara färdiga. Vävarna skulle tagas in mot kvällen, man var nämligen aldrig säker för tjuvar, på den tiden håller.

Men låt oss börja med arbetet på morgonen. Alla gårdens folk stiger upp 05:30 då var och en går till sitt arbete, husmodern går till köket för att koka kaffe, husfadern går till ladugården där han först ger korna ett foder, hö. Kör ut gödsel, strör ny halm under korna, sopar rent i hela ladugården, detta arbete har tagit 45 minuter. Drängen och äldste sonen, går vid samma tid som ovan nämnts utfodrar hästarna, drängen ryktar två hästar slår fyra långa stövränder (hudavfällning vid rykten) på den rensade gången bakom hästarna, sonen (lille drängen) kan vi ju kalla honom gödsel ut bakom hästarna. Han ryktar en häst och ett föl med samma resultat som för drängen, hästarna fodras och ledes ut till vattnings, dessa arbeten tog en tid av 45 minuter.

Pigan går efter uppstigning till ladugården för att mjölka samt om någon nyfödd kalv finnes ge den nymjolk, hennes arbete i ladugården tar en tid av 1 timma och 45 minuter. Husmor

Årstads By vid laga skifte 1842 det finns två åbor på Kriken Anders Thorstensson som vars del blir kvarboende gården betecknas Cb och kallas senare för Smeagård, medans Bengt Svenssons del Ca blir utflyttade mot Änghaga hållet.

går sedan hon var färdig med kaffet och själv avsmakat detsamma, ut i ladugården och hjälper till med mjölkningen.

Klockan 06:15 dricker samtliga kaffe i köket utom pigan som ännu inte är färdig med sitt arbete i ladugården. Efter kafferasten som högst tagit 10 minuter går man ut på gården för diverse arbeten som t. ex. ser om vagnar med smörjfett för axlar, drager vagnarna till gödselstacken ty idag skall det köras gödsel till åkern och till potatis och rotfruktslandet man lassar på vagnen, nu är klockan 7 ungefär och husmor kommer ut och ropar att maten står på bordet, eller att maten är färdig. (det är frukostmålet) Mellan kaffet och frukosten har husfadern utfodrat får och svin, den övriga del av denna tid har han läst i postillan eller någon liknande andaktsbok då gick husmodern med ett strumpsticke i händerna och lyssnade på det lästa.

På 15 minuter skulle denna måltid vara undanstökad och storedräng och lilledräng går för att sela hästarna det tar 5-6 minuter och gödselkörningen börjar och fortgår till 11:30 då det är middagsrast, hästarna spänn från vagnarna, vattnas, selas av och utfodras tid 10 minuter. Middagsrasten är 1½ timma, man äter sitt middagsmål, utfodrar hästargår till vila, man lägger sig i sin säng och sover resten av tiden tills husfadern eller pigan kallar "det är kaffe", nu är klockan 13:00, man går upp och dricker sitt kaffe med lite vetebröd och arbetet fortsätter till klockan 16:30 då det är merafton den består av bredda smörgåsar och kaffe, hästarna får då en tornist, en liten påse med havre och lite hackelse uti. Denne tornist hänges över huvudet på hästen man ser en längtans blick av hästens åtrå att få sin beskärda del, det är inte mycket i påsen men det är god vara och aptiten är god.

Denna rast man håller är 30 minuter varefter man fortsätter till klockan 20:00, man äter omedelbart härefter kvällsmat i 10 minuter sedan vidtar diverse småsysslor man gjorde rent i stallet, lägger nytt strö av halm under hästarna. Arbetet är slut för dagen, husfadern är också färdig med sina sysslor med djuren. Om det är vackert väder står man på gården annars i stallet och pratar om dagens händelser och nästa dags arbete.

Husmodern och pigans arbete efter frukosten: Husmodern bäddar upp alla sängarna i bostaden, städar bostaden och förstun, pigan diskar efter maten städar i köket, bär in vatten från brunnen som ligger 75 meter bort i två stora träspanner om 12-15 liter i vardera dessa arbeten tar en tid av 1 timma för vardera. Ännu pågår vävning och husmor sätter sig på väven och fortsätter sitt arbete här till 10:45, då tillagningen av middagsmaten börjar och ska vara färdig till 11:30. Pigan fortsätter efter 09:15 att bädda upp sängar och städar i drängarnas rum, ett rum inrett i stallbyggnaden utan eldstad, hon diskar mjölkkrämlen, mjölkspanner, och hjälper husmor resten av förmiddagen med vävningen.

Efter middagsmålet diskas och städas köket på nytt 30 minuter för båda härefter fortsätter husmor med vävarbeten till meraftansmålet. Pigan går till ladugården för middagsmjölkningen, ger småklavar mjölk, bäddar på nytt upp drängarnas sängar efter deras middagssömn, detta arbete tar 1½ timma, härefter fortsätter arbetet med att spilta spolar till väven som är igång till kl 15:45, då pigan sköter om meraftansmålet som består av kaffe och grovt svart bröd med smör och ost, en stående rätt varje dag, utom pålägget som varierar mellan gåsabröst allehanda korv, rökt fläsk, torkat fårkött m.m. denna måltid äger rum 16:30 och klockan 17:00 fortsätter det arbete man har för dagen. Klockan 18:00 går husmor och pigan till ladugården för att mjölka, giva småkalvar mjölk, dett arbete tar 1 timma ungefär.

Husmor går därefter in i köket för att göra kvällsmat i ordning, på den tiden bestod detta mål av kornmjölsgröt av skalat och siktat kornmjöl, efter det att pigan är färdig med mjölkningen fortsätter hon med att bära in ved, torv och vatten klockan är nu 20:00 och alla är färdiga med arbetet för dagen och man äter gemensamt aftonmåltiden. Vid de gemensamma måltiderna läser alltid den yngsta av familjens medlem, bordsbön före och efter maten. Efter måltiden sitta samtliga kvar kring bordet och samtala om dagshändelser som sports utifrån, historier, om grannar och deras dagsarbete m.m. Ute på gården fortsätter samtalen, man ser sig omkring, spår hur väderleken kommer att bli följande dag. Slutligen hör här och där gångjärnen på de små halvdörrarna gnäll från granngårdarna här och där. Fågelsången har tystnat. Solen har för längesedan gått ned, och det råder en stilla frid o ro och var och en går till sängs. Är det en lördagskväll, kanske ungdomarna klär om sig, går ut på vägen och möjligen får sig en svängom efter låtar på fiol eller dragspel.

Sammanfattning av denna dagens arbetstider, måltider och vila för dessa olika personer:

Husfadern: Arbetstid 9 timmar, måltider 1½ timma och vila 2 timmar, totaltid 12½ timmar.

Husmodern: Stiger upp 05:30 lagar till mat 1 timma och 45 minuter och övriga arbetstider för dagen blir 11-12 timmar, utan någon vila på dagen.

De båda drängarnas arbetstider denna dag: arbetet börjar 05:30, måltider 1½ timma och vila 1 timma under dagen arbetstid 10 timmar.

Pigans arbetstider: Arbetet startar 05:30 måltid 1½ timma, ingen vila på dagen, arbetstiden för henne blir 11-12 timmar.

Vi förflyttar oss till en skördedag i september månad. Det är vackra dagar och säd ska inbärgas, gårdens befolkning är densamma, men sådana dagar då det gäller att bärga in säd bliver arbetsdagen något längre. Husmodern och pigan stiger upp redan kl 05:00, husmodern gör iordning med morgonkaffet ävenså lagar till frukostmaten som sedan ställs undan till värmes, under denna tid som husmodern sysslar med kaffe och mat, bäddar och städar pigan de sängar som är då äro lediga. Så snart kaffet är färdigt så dricker fruntimren kaffe i 30 minuter, sedan följs de ut för att mjölka korna som är tjuvrade ute på gräsvall, de har då med sig två stora spanner var och tiden för mjölkningen och vägen fram och åter tager en tid av två timmar klockan är nu 07:30 och alla äter samtidigt frukostmålet. Denna morgon stiger drängarna upp vid ungefär vanlig tid klockan 05:30, dricker sitt kaffe. Store drängen hämtar hästarna från betesmarken, vattnar, ryktar och utfodrar hästarna med hö, lilledrängen (Janne) går till mjölkbacken där korna äro flyttar dem till nya beten och hjälper fruntimren att bära hem mjölken. Husfadern stiger upp i vanlig tid 05:30 dricker sitt kaffe, sköter om de djuren som är hemma. Nu är klockan 07:45 frukosten är undanstökad och

man sätter i gång med att köra säd, pigan följer med storedrängen för att stå i lasset och lava nekarna så att lasset får ett vackert utseende med rak hörn och sidor, i ladan, dit säden ska läggas, är husmodern, lilledräng och husfadern som tager emot säden, den sistnämnda lavar nekarna i jämna lag med början vid ytterväggen och med rotändan uppåt, detta för att lättare komma åt nekarna vid tröskning, och även för att stabben sjunker jämnare. Det blir middagsrast i 1½ timma, meraftan klockan 16:30 och arbetet fortsätter hela dagen med hemkörning av säd till klockan mellan 20:00-21:00.

Efter meraftanskaffet och disken går husmodern ensam ut till mjölkningen av korna, flyttar korna, hjular hem mjölken, sköter en del arbeten i gården och lagar till kvällsmaten. Ännu kanske någon syssla kvar, varefter man, trötta efter dagens arbeten, går till ljuv vila på halmmadrasser och fjäderkuddar.

En dag i december när julbrådskan är som värst i ett lantbrukarhem. Det är då som allt skall planeras för en stor del av vintern, ja nästan hela det kommande året, särskilt med avseende på förrådet av kött och fläsk som husmodern ska taga emot bereda och bevara. Redan i oktober börjar den egentliga slakttiden, (oktober månad slaktmånaden), fårdödaren heter det i den gamla almanackan, den senare benämningen, ur sagan. I november slaktas gäss och ankor och i december är det nötkreatur- och svin-slakt. All denna slakt har nu pågått sedan oktober till december och avsett för det egna hushållet som ska räcka för det nästkommande året, med undantag av en och annan månadskalv som slaktas under sommarmånaderna tillsammans utgjorde de följande: Ett stort svin om 300 kg, en tvåårs tjurkalv, 5 stycken får, 6 stycken gäss, 3 till 4 kalvar, dessutom till julslakten en halv häst (en grannfamilj tog andra halva hästkroppen). Alla dessa djurkroppar skulle beredas för olika ändamål, en stor del av nöt- och häst-köttet hackades ner till korv, resten av den varan saltades för att sedan rökas av enris, rökningen föregick vanligtvis i skorstenspipan, rökningen pågick i några dagar till dess man ansåg det rökta vara fullgott att det sedan ha till hands i hushållet våren och sommaren.

Årstad i vinterskrud, fotot tagit från Kyrktornet i mitten 1930-talet. Smeagård längst bort till vänster i bild mot Allberg

Frågor rörande Linberedning i perioden 1850-1900.

Såg linrepan ut som avbildade typerna?

S: Linrepan (hörepa orstdialekt), här såg ut i likhet med fig.4, den fästes medelst bultar i en plank som lades upp på två stadiga stolar eller bockar. På denna plank sitter den eller de (två i senare fallet) mitt emot varandra och avrensar fröknappen (växelvis) det skulle gå fort undan med detta arbete ty repningen tog tid. Arbetet utfördes oftast av kvinnor, men gavs det tid från annat arbete fick mannen hjälpa till. Arbetet utfördes alltid på logan. Det hände någon gång på 1890-talet att lantbrukare med någon större odling, tröskade linet på ett slagtröskeverk men resultatet blev i regel inte tillfredsställande när halmen, om den kom något på sned ned genom slagtrumman bröt av halmen på mitten och tågen blev kortare och sämre.

Brukande man röta linet i vatten eller ängsröta det?

S: Efter repningen, och så snart regnväder inträffade, breddes linhalmen ut i rader på gammal gräsvall, för rötning. Här fick den ligga så länge att när man efter en tid tog upp en liten lock av halmen och bröt den mellan händerna, när då träsubstanserna bröts av men lintågan satt vackert kvar var halmen nog rötad och vid torr väderlek togs den upp och lades i buntar. I början av 1900-talet försökte man att röta linhalmen i bäckar och märkegravar men resultatet visade sig bli ojämn rötning, varför man övergick till den gamla metoden att lägga ut halmen på gräsvall. Antagligen kunde man den konsten med vattenbehandling av linet.

Har man före bråkningen brukat torka linet i brytgrop eller i en bastu eller bakugn?

S: Torkningen av linhalmen försiggick alltid i bastun och torkningen gick till så att man började elda upp galten som den kallades för så att alla murar blev väl varma, sedan packades linhalmen in omkring väggar och över galten, dock så att någon eld eller gnista icke kunde nå linhalmen, det kunde ha sina risker, någon låga skulle det inte få bli i galten, veden skulle liksom kolförbrinna, därför var man ytterst försiktig med att väl stänga dörren till torkrummet och väl täta alla springor så att inget drag kom på elden i galten.

Det hände någon gång att en "husägare" bygdemål för backstugesittare hade odlat några famnar lin, han torkade linet på våren i starkt solsken och vid solsidan av sin bostad. Att torka linet i bakugn förekom mig veterligen inte.

Har brukat en klubba för att krossa linet?

S: att klubba för att krossa linet har inte förekommit här.

Hur har linbråkan eller brytan sett ut?

S: Linbråkan eller Klöfta hade tre undre och två övre käftar. Parvis en grövre och en finare linbråka, den grövre sköttes av män, men den finare bråkan sköttes av kvinnor. Arbetet tillgick så att från torkrummet utlämnades av den som skött om torkningen (Baskan) små lockar av ännu varm linhalmtill mannen vid den grövre bråkan som raskt klämdes till med bråkningen så att all träsubstans i det närmaste föll av, därefter överlämnades locken till hans medhjälpare kvinnan som fortsatte bearbetningen på sin finare bråka och i de sista handgreppen liksom drog linet genom bråkan för att därmed befria linet från allt avfall.

Har man brukat vattenkraftsdrivna linberdningsverk?

S: Vattendrivna linberedningsverk har inte funnits här, men däremot under åren efter första världskriget var det lantbrukare som satte igång med elektrisk brytning av linhalmen, men jag har ej varit i tillfälle att se arbetet igång. Den linberedningsmetoden upphörde ganska snart och genom att linodlingen också upphörde på orten, för att åter komma igång under det sista åren av andra världskriget och pågår

alltjämt i rätt stor skala för fabrikers räkning i sydhalland.

7. Har linmangel förkommit?

S: Linmangel användes vid den förut nämnda elektriska brytningen av linet.
Sörby Lingård?

Har fotklyfta eller draga använts?

S: Nej inte här.

Har man brukat så kallat skäktesvärd för att avlägsna skärvorna?

S: Skäktesvärd som såg ut som fig 6-7 ofta dekorerade med målad blomma samt givarens och mottagarens initialer de förkom som förlovningsgåva från fästman, jämte andra slöjdade föremål.

Vilken av de båda avbildade skäktestol har brukats?

S: Skäktestolen bestod av en hemmagjord stol med ryggstöd och skäktnings- utfördes över stolen ryggstöd.

Vilken av nedanstående häckla har brukats?

S: Av häcklor användes fig 16 och det användes blott en sort, vid häcklingen lades häcklan på två stolar och bands stadigt fast vid sits och ryggstöd häcklingen utfördes alltid av kvinnor.

Har man använt kammar, borste eller karda för att kamma linet.

S: Nej inte här.

Hur snoddes man ihop det färdigbehandlade linet?

S: Under häcklingsarbetets gång stannade blånorna i häcklan när det blev för mycket blånor i häcklan lyftes blånorna upp med en smal pinne skakades om lite så att skäktet föll ifrån, blånorna fickades lätt samman med förbemälda pinne till en hög av en tallriks storlek. Dessa blåndshögar fick ligga till dess spinningen tog sin början. Själva linet lades samman så att det blev tunnare i de bågiga ändarna och tjockare på mitten.

Detta om Linberedning här kommer några bilder från Linbasta i Allberg

Linbasta i Allberg

"Kullen Bakom byggnaden är själva Bastan ett stenvalv täckt med grästorvor"

Insidan av byggnaden den yttre arbetsytan och förråd samt den inre delen "Galten"

Eldstaden inne i Galten

Galten där man torkade linet

Institutet för folklivsforskning har frågor angående dragoxar.

Dragoxar. Oxens kastrering och tämjning, ange kastreringsålder och metoder även äldre metoder som snöpning.

Oxen kastrerades i regel alltid före fjortondagars ålder och utfördes här på orten på två olika sätt.

- A. Kalven lades omkull alla fyra benen knöts tillsammans varefter operationen utfördes sålunda: Den ena testikeln fördes ner i pungen varefter ett hudsnitt verkställdes så att testikeln kunde pressas ut, ett nytt snitt på den hinna som omsluter själva testikeln så litet att endast testikeln kan föras ut med kniven och med stor försiktighet frånskiljes blodkärl och sädesledare från testikelstenen som ligger längs sidan av testikeln. Operationen fortsätter utan dröjsmål på andra sidan. När detta är utförts tvättas såren med brännvin och träaska lägges in i de båda såren så mycket som går att föra in med fingrarna. Så var den operationen verkställd.
- B. Den andra operationsmetoden tillgick så att testiklarna fördes ner i pungen varefter man med en fiolsträng med ett halvkast och knut band hårt om testikelpungen, genom denna hårda ombindning vissnade pungen med sitt innehåll så småningom och efter några tid föll det förtorkat bort och då var allt läkt. Efter en sådan operation försvann glädjestunderna han hoppade och dansade icke mera som förr, eller med andra ord han blev stilla och stadig till sinnet. Såsom vuxen och stor var han lättare att göda.

Andra operationsmetoder känner jag inte till, utom sådana som utfördes av veterinären.

Äldre tjurar kastrerades icke utan göddes upp och slaktades, gödoxeuppfödning har förekommit under olika perioder utan att komma i användning som dragoxar, de kastrerades alltid som småkalvar.

Dragoxens tämjning, beskriv olika hjälpmedel som används för att tämja oxarna.

Dragoxens tämjning gick till så, att den nya stuten okades tillsammans med en äldre oxe och kördes så ett par gånger tills ungstuten blev van vid tömmarna (yten) sedan ville man helst fortsätta tämjningen med två ungstutar i ett ok för att vänja vid samma takt och kommandotilltal. Vid tämjning körde man vanligtvis med genast för vagn eller vält, det var liksom ett stöd för den äldre med tistelstången mellan sig och den sprallige ungstuten som fick göra sina hopp och krumsprång för sig själv tills han blev tillräckligt trött och insåg snart nog att det inte var så farligt utan efter att man klappat och pratat med honom gick han snart snällt vid sidan om den gamle oxen, bitvis hade man särskild gramma med tön på ungstuten för att bättre kunna styra honom i sin förskräckelse, några skrämsemetoder användes icke utan man gick inför att prata och lugna djuret så gått sig göra lät.

De fanns ju sådana som ville ha roligt vid sådana tillfällen och hittade på alla olika opuss för att skrämja djuret, genom att hojta skrika och slå i bråten så att det stackars djuret blev alldeles förskräckt och tog sig för alla möjliga krumsprång som gladde åskådarna, men till stor skada för tämjningen.

Beskriv hjälpmedel vid tämjningen, användes sk. Tämjeok på några håll användes Marknadsoket för tämjning?

Marknadsoket var en enklare form av dragoket, endast mankträdet med sina hornutlänkar och utan halsslåar kallades för ledok. Vidare fanns en bred rem över ryggen och bröstkorgen som tjänade till att uppbära remtygen vid sidorna.

Styrningen av dragoxar.

Högeroxen kallades: Ptrro och vänsreoxen: Hit. Tömmen eller ydden med sin ring först om hornet, på tömmen lades sedan ett så kallat halvkast, med ett lagom avstånd om örat och drogs kraftigt till så att det satt fast på örat, här användes korstöm så att båda oxarna hade rep om båda sina öron och var härigenom lättare att styra.

När allt var klart för att köra ropade man Ååå. Skulle man vända åt vänster ropade man Hit och till höger Ptrro och när man ville stanna: Ptrro-Hit. Oxpiskan var tillverkad av snodda tåtar av kosvanstagel med skaft av rönn eller hägg och kallades för snärt. Körkarlen gick alltid till vänster då han körde åkte han satt han till höger på vagnen.

Bilden från Årstads Hembygdsföreningens arkiv: En ko förspänd en liten kärra. Torpet Uddas låg i Årstads By

I senare tider användes sele med bogträ precis samma som användes till hästar, man bara vände bogträet upp och nervänt på så sätt att den delen av bogträen som låg nedåt på hästen låg uppåt på oxens eller kons nacke och så användes grimman av järnlänkar med särskilt böjt nosjärn, tömmarna fästes då direkt i grimman samma tilltalsord användes som förut.

Ox handel hur gick den till på din ort?

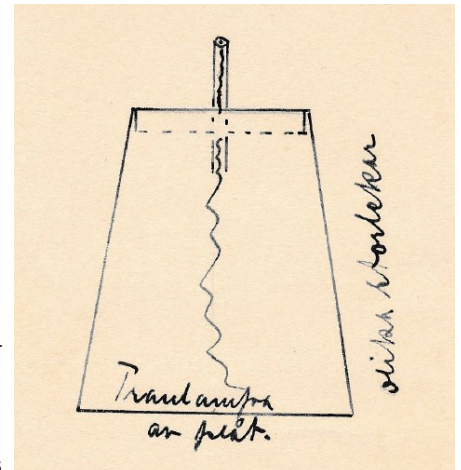
Handel med oxar skedde i stort sett alltid på marknadsplatserna, men det fanns också oxhandlare på landsvägarna som drev många par oxar fullvuxna och tama oxar och de kom från Smålandshållet. På de stora gårdarna användes mycket med oxar till för körslor på jordbruket. Efter några års användning och fullt utvuxna göddes oxarna med mäsik, melass, rovor och havregrope och såldes eller byttes mot nya unga stutar, dessa vore då redan inkörda.

Beskriv påsälning av ensam oxe.

Sällan såg man någon komma körande med enbart en oxe, oket var i konstruktion detsamma med träskaklar som anbringades vid oket och fordonet, dessutom med av läderremmar från oket som löpte vid båda sidor om bakkdelen av oxen, avsett att lättare kunna hålla emot lasset i nerförsbacke.

Nu till en fråga om belysning.

Enligt vad min far och mor berättat användes tran till belysning ända till omkring år 1860, då den efterträdades av fotogen. Tranen köptes i regel, men ganska ofta så kokades tran i hemmen av fisk eller andra djur såsom säl, utter eller andra sjödjur. Lamporna bestod av små lerflaskor med veke som trädde genom en liten plåt eller plåtrör detta rör satt i mitten av flaskans kork och veken hängde på sätt ner i tranflaskan. Det fanns även små lerfat för tranbelysningen dessa fat hade en hög kant som veken lades över och tändes, det fanns även en annan sorts tranlampa tillverkad av plåtbehållare (se teckning här intill) med lock med pip. Veken en hemmaprodukt bestod av s.k. lysvekegarn som tvinnades ihop, eller också slungades med flera trådar tillsammans till en rund veke.

Om hur styrelser och nämnder i Årstad socken har Oskar skrivit ner en berättelse om det finns bara ett blad skrivit på bägge sidor som troligen fortsätter, med den finns inte med i dessa handlingar som jag fått ta del av. Men delar av den nedanstående texten finns i en intervju med Oskar som folkskollärare Ellen Wahlberg och som återfinns i Hembygdsboken om Årstad. Först kommer originaltexten från Oskar och sedan intervjun som Ellen gjort.

Styrelser och Nämnder.

Ser man i kyrkostämmornas protokoll och kommunhistoria finner man att kyrkostämman nog var det organ som var det beslutande organ i såväl kyrkliga som fattigvårdens ärenden. Kyrkostämman valde sockenombud för de olika rotarna de så kallade sexmän som hade till uppgift se till att sådana människor som ej genom eget arbete kunde sig själv försörja, ävenså att ingen inflyttning till familjer eller annorledes som stod på gränsen att falla fattigvården till last i egen socken. Blott den enskilde individen som sökte smyga sig in på ett eller annat sätt, utan till och med kommuner själva försökte sig på att få bort en icke önskvärd person eller familj på annan kommun.

Dessa sexmän fick sålunda se till att ingen människa led någon nöd utan skulle för varje fall anmäla behovet till kyrkostämman, som sedan vid ordinarie kyrkostämma beslutade om den önskade tilldelningen. Tilldelningen bestod merendels av spannmål råg och korn samt lite penningar ävenså lite ved. Efter stämmans beslut hade sexmännen att verkställa besluten. Det hände ibland att gamla män, änkor med barn blev utackorderade genom så kallad expropriation (den mist bjudande) som skulle ta hand om vårdanden om dessa stackars människor. Behandlingen av dessa var inte alltid den bästa, sades det.

En sådan auktion höll prosten Karlsson 1870 i Prästgården, det var en sorgsam bild att se dessa gamla människor och barn sittande på en bänk med sina knyten, bedvid sig, gråtande och funderande över till vem de skulle komma.

Så började auktionen, en och en och det var till den minst bjudande och prosten angav vårdnadsplikten till dessa patienters mottagare. Efter denna auktion lär prosten Karlsson ha yttrat att det var det svåraste han någonsin varit med om, och något liknande skulle aldrig mer få ske i Årstads socken.

Kommunalnämnden fick därefter i uppdrag att ordna med ett nyare system för åldringsvården och vid mitten av åttitalet byggdes det nya försörjningshemmet som det då kallades, där understödstagarna som så önskade själva lagade till sin mat, de övriga fick sin mat vid gemensamt hushåll.

Sedermera beslutades att gemensamt hushåll skulle hållas för alla i hemmet intagna, det blev stort gny bland de intagna de menade att dom ej fick den mat som de själva var van vid att ha.

Här slutar texten på bladet men det finns en intervju med Oskar från Årstad boken den följer på nästa sida.

Oscar Tengroth berättar för Ellen Wahlberg text från Årstadsboken

Åldringsvård

Historien börjar ungefär år 1870. I socknen fanns cirka 80 personer som inte kunde försörja sig genom eget arbete. Inom kommunen valdes ombud, eller som det då hette sexombud. Dessa sexmän hade till uppgift att tillse att ingen led någon nöd. Sexmännen skulle till kyrkostämman anmäla personer som hade behov av stöd och hjälp och sedan skulle stämman besluta om behovet av tilldelning. Detta skedde i huvudsak genom att de behövande fick råg och korn och lite penningar.

Tilldelningen skedde kvartalsvis så att vid varje kvartal beslutades om ny tilldelning. När de fått tilldelningen skulle sexmännen dela ut den till var och en. Mottagarna fick själva mala säden och använda den på bästa sätt. Även den lilla penning de fick kunde de själva förfoga över. Penningbeloppet uppgick till mellan 1,50 och 2 kronor per kvartal och person.

Vissa byar, t ex Heberg, hade egen bystämma och den förmedlade viss hjälp, såsom bränsle och underhåll av husen. Underhållet var mest fråga om smärre lagningar och takreparationer. Andra byar, såsom Allberg, hade inte bystämma utan istället ålderman som varje år kallade till möte för att avgöra om byvägar m m och om underhåll av ett antal små backstugor runt Allbergs lund.

I Blixtorp tillhörde de flesta gårdarna Sannarp och bara en mindre del i byn var friköpta. När sedan understödet tilldelats fick var och en klara sig själv, men det var svårt för många som inte hade egen bostad. De fick då utac- korderas på auktion till det lägsta budet. Den sista auktionen hölls 1870 av prostén Carlsson. Han sade då: "Detta är det tråkigaste jag gjort i mitt liv och det får inte inträffa fler gånger här i Årstad." Tre gamla gummor såldes, en gubbe och en pojke. Priset var väldigt varierande beroende på i vilket skick personerna var.

Efter detta blev det personlig överenskommelse med vård familjer. Min far hade en pojke i sin tjänst mot en ersättning av tio kronor per år. Han var i fars tjänst tills han blev 17 år. Gummorna betalades i allmänhet med 30 kronor per år.

Efter 1870 togs ett förslag fram, om nya regler för hjälp åt gamla och sjuka och det beslöts att ett ålderdomshem skulle byggas. Fattighuset som det kallades stod färdigt 1887.

Tidigare fanns ett fattighus i Årstad som låg på Årstad nr 9, men det var närmast avsett för folk som arbetat på Sannarp. Det bestod av ett litet kök och ett stort rum. I rummet kunde det bo 10- 15 personer. Maten fick de laga själva så gott de kunde. De som inte klarade av det fick hjälp av dem som kunde. Det vart om hela familjer (änka eller änklings med barn) som bodde där. När det nya fattighuset stod klart fick de som kunde, själva laga sin mat.

Till de övriga fick de andra hjonen laga mat.

År 1890 blev det ny ordförande i fattigvårdsnämnden och han ställde då kravet att alla skulle serveras mat. En husföreståndarinna anställdes. Det blev nästan genast fullbelagt. Flera familjer med många barn togs in och stundtals var över 20 personer där. Det var trångt och besvärligt. Unga och gamla, sjuka och friska bodde om varandra.

Första föreståndarinnan var Fina, vars dotter Johanna senare blev föreståndarinna. Johanna skötte hemmet fram till 1925. Då kom en examinerad föreståndarinna, som var där några år. Hon efterföljdes av ytterligare en examinerad chef. Visst blev allt bättre med åren, men de intagna, hjonen kallade , gnydde över att de inte fick den mat de var vana vid och framför allt att "kaffe kälen" togs bort. Den hade alltid stått på spisen förut. Hemmet brann ner 1953 och ersattes med ett nybygge i Årstad.

Kommunalstämma mm

Jag blev kommunalstämmans ordförande 1910. Största problemet var att inget folk kom till stämman utan man fick gå runt i bygden och samla ihop folk för att stämman skulle bli lagligen justerad.

Samma sak gällde med kyrkostämman. Prästen Friedlander tyckte att det var egendomligt att han måste gå runt i granngårdarna för att få ihop folk för justering. Intresset för såväl de kommunala som de kyrkliga frågorna var således dåligt och många gånger fick man själv ta beslut och så gå runt i gårdarna och få beslutet justerat. Det kändes svårt att ta dessa beslut. 1918 valdes istället kommunalfullmäktige, som då fick ta över ansvaret.

Rösträtten baserades på en 40-gradig skala. I socknen var det bara godsägare Treschow som hade 40-gradig rösträtt. Men eftersom han var utländsk medborgare hade han inte kommunal rösträtt och fick inte heller överlåta den på någon annan. Istället blev det lantbrukarna som med sina små röstetal fick avgöra frågorna. Röstetalet gick efter mantal. Högsta talet hade Leregård, Nygård m fl med 14 röster vardera.

Årstad på 1800-talet

Fram till 1870 låg alla gårdarna samlade vid kyrkan. Allt utom kyrkan , prästgården och klockargården ägdes av Sannarp. Utöver gårdar och torp tillhöriga Sannarp , fanns också ett antal småstugor i byn. I dessa bodde folk som inte av egen kraft kunde försörja sig själva utan var beroende av stöd. De flesta (Kriga, Tuvorna, Råsen m fl) var ryggåsstugor av s k blåstugotyp av olika storlekar. Störst var troligen Gärdesgård , som låg bredvid Råsen med måtten 29x10 alnar och var väl byggd.

Även småstugorna var i regel av blåstugotyp. De flesta utan förstuga, så man steg direkt in i rummet. Minst av alla var Trossa, vars siste inneboende var Mårten Karlsson. Trossa låg ungefär 200 meter öster om kyrkan. Stugan saknade förstuga och var anskrämlig att se på. Klädd med torv utvändigt på båda gavlarna. Långsidorna var klädda med gamla likkistebrädor som Mårten fått fram när han grävde nya gravar på kyrkogården. Där var vita, bruna och svarta brädor om vartannat. Det hela gav ett vemodigt intryck. Mårten hade 40 kronor per år i ersättning från kyrkan. Frun gick ofta till gårdarna i Allberg och hjälpte till och fick på så sätt lite pengar eller matvaror. De hade en pojke som senare öppnade skomakeri i Heberg. Alla i familjen var trots allt glada människor. Inredningen i stugorna var ofta jordgolv och med fasta väggar. Sista små- stugan revs 1925. Smeagård, som jag arrenderade, ägdes av Sannarp. Arrendet stipulerade sju dagsverken i veckan för män över 15 år och tre för kvinnor över 15 år. För att klara detta och den egna gården måste vi därför hålla två drängar. Tider för dagsverken sommartid var klockan 05-21 och på vintern klockan 07-17. Kvinnorna blev ofta budade att komma till Sannarp, men inte före klockan 08, vilket innebär att det bara räknades som 3/4 dagsverken, och således fick de gå flera dagar i veckan för att fylla kravet. Egna verktyg skulle medföras, dessutom skulle ,arrendatorn lämna spunnet ull och lin, liksom lingon och blåbär. För att klara kravet på ull måste vi hålla egna får, samt odla

lin. Om det var ett dåligt bärår så skulle alltid Sannarp ha först och riktigt dåliga år fick vi t o m köpa för att klara av arrendet.

Godsägare Treschow var human mot sitt folk. Men visst var det strängt, tänk dig att jobba från 05-21 och sedan gå hem och sköta egna jorden. Den som var före Treschow, godsägare Spendrup, var däremot mycket sträng.

Statare

Tolv lösdränkare fanns på Sannarp med eget hushåll i drängstugan. De fick själva stå för att elda och laga mat. Många gånger hade de olika önskemål om maten så man fick ibland laga flera olika rätter. Statarna bodde eländigt. I ett hus bodde fyra familjer i var sitt rum med gemensamt kök. Köket var både brukstuga, bryggghus och badhus. Öppen spis fanns och var och en hade sin gryta. Sämjan var inte alltid den bästa. Karlarna höll något så när sams, men kvinnfolken rök ihop ibland så både vattenhinkar och vedträn för ikring. Statarhustrurna hade dagsverkskyldighet året om. Hemmet kom på så sätt i sista hand. De flesta hade många barn och dessa kom också i sista hand. De vävde åt familjen, bomullstyger åt barnen och kanske något tyg till blaggarnsbyxa åt mannen. Söndagskläder hade de inte.

Staten bestod av fri ved, lite sötmjolk och övrig stat i form av råg, korn och senare vete som de fick malt på gårdens kvarn.

Så hade de egna potatisodlingar och därmed klarade de sig rätt bra i födo- hånseende. Undernärda behövde de inte vara. Men var det en stor familj så fick de köpa mer säd.

Om skolväsendet

Tidigare gick läraren runt i gårdarna, men i min barndom förekom småskola i mitt föräldrahem, Smeagård, och där undervisades så gott det gick. Där fanns på den tiden en tröskverksvandring och när barn kom åt, så lekte de alltid med den. Farten kunde bli så hög att ungarna ramlade av.

Småskolan i Årstad kom till på initiativ av Sannarp och en lärarinna vid namn Josefina Larsson anställdes. För henne fick jag börja. Jag grät hela vägen till skolan och ville absolut inte gå dit. Min äldre syster drog och slet i mig hela vägen till skolan. Väl framme möttes jag av Josefina och hon sa "det skall bli så bra så bra, här får du en karamell att trösta dig med". Undervisningen avsågs pågå i tre år i småskolan.

Så vidtog folkskolan och den var gemensam för alla socknens barn. Det otroliga var att i samma sal undervisades 70 barn, om inte fler. Det var inte så särdeles hälsosamt, men ingen tänkte på sådant på den tiden. Vi hade en rast på fem minuter och en på en minut. Då fick man skynda sig ut och klara av vad som behövdes.

Undervisningen var väl lite si och så. Katekes och biblisk historia var viktigast. Varannan dag läste man katekes och varannan dag biblisk historia. Man fick läxa och den skulle man kunna utantill till nästa dag. Läxläsning- en gick knaggligt för de flesta och varje barn förhördes noga. Om man inte kunde, fick man sitta kvar och jag minns att jag vid några tillfällen fick sitta kvar både till klockan sex och sju och kunde inte läxan ändå. Bispisning före- kom inte och det fanns barn som inte hade den minsta lilla brödbit med sig. Skolan började klockan nio och slutade klockan fyra. Skrivning och räkning stod på schemat och Welanders var noga med räkningen. Men skrivningen var det inte så noga med. Min skrivstil var knagglig, men som väl var blev den bättre.

Det var trots allt roligt i skolan och lite vett fick jag väl med mig. Lite stryk ibland eller en rejäl luggning förekom mest var dag.

Visserligen var det skolplikt men det var ju vanligt att barnen fick stanna hemma för att hjälpa till. Självt var jag hemma en hel termin utan att få anmärkning. Vid den tiden körde bönderna mycket mangel och far ville att jag skulle hjälpa till med det. Jag var liten, men mitt uppdrag var att köra hästarna. Andra lastade av och på. Kallt var det den vintern så man hade klätt mig i en tjock schal utanpå pälsen så att jag inte skulle frysa.

Intervjun gjord av Ellen Wahlberg

Fotnot: Oskar Tengroth född 1873, död 1966.

Oskar Tengroth sköter postväsendet i Årstad.

1927 tar Oskar Tengroth över posthanteringen i Årstad, och när han sedan tänker lämna gården bygger han ett hus i samhället 1935 som då också ska innefatta poststationen Årstad.

Lite posthistoria publicerad i Hallandsbygd 2001-02 skriven av KARL O TENGROTH Halmstad son till Oskar Tengroth

Jag tänker här redogöra för penninghanteringen på en liten poststation på landet för 60- 70 år sedan.

Poststationen i Årstad inrättades den 1 januari 1874 i Klockaregården med organisten S Knutsson som föreståndare. Tolv år senare fick Heberg poststation. Den 1 oktober 1927 övertog min far föreståndartjänsten efter Maria Norrbü, som var dotter till Knutsson. Min far efterträdde i sin tur av dottern Elsa den 1 januari 1949. Stationen lades ner den 31 december 1968.

År 1927 fanns det cirka 3500 poststationer i Sverige. "Sedan 1945, då antalet poststationer var som störst (3834) har antalet stadigt sjunkit. Minskningen beror på en i allt snabbare takt genomförd motorisering av lantbrevbärrarlinjerna, varvid dessa kunnat avsevärt utökas till sin utsträckning och på så sätt kunnat betjäna allt större områden och övertaga poststationernas arbetsuppgifter." Ovanstående citat är hämtat ur Sveriges postanstalter genom tiderna, som utkom år 1963.

De fasta postanstalterna var av fyra slag: postkontor, postexpeditioner, poststationer och brevsamlingsställen. Under postkontoret i Falkenberg lydde i slutet av 1920-talet följande poststationer: Fridhemsberg, Getinge, Gällared, Heberg, Köinge, Lia, Långås, Morup, Skreanäs, Slöinge, Ullared, Vessigebro, Vinberg, Årstad och Ätrafors.

Getinge, Långås och Slöinge blev senare "befordrade" till postexpeditioner. Av dessa stationer var Morup och Årstad så kallade "bonnstationer". Alla de övriga var förenade med järnvägsstationen eller låg strax intill.

Stationerna var indelade i 16 klasser och 8 ortsgrupper. Enligt en medlemsmatrikel från 1936 var Årstad placerad i klass 5 och ortsgrupp A. Fars grundlön var 984 kronor om året, plus ett ålderstillägg på 120 kronor, det vill säga en månadslön på 92 kronor. Dessutom utgick ett årligt semesterbidrag på 25 kronor. Det gick nog inte att leva på den lönen, men tjänsten var ju ett extraknäck för att använda ett modeord.

Förmedling av medel, det vill säga pengar, var en viktig del av postens verksamhet. Då levde vi i ångans tidevarv, långt före den nutida elektroniska. Dåtida hantering av pengar kan förefalla omständlig i dag.

Postgirot påbörjade sin verksamhet den 1 januari 1925, men var av ringa omfattning då far tog över. Postanvisningarna dominerade. Det kostade 15 öre att skicka en postanvisning på högst 5 kronor. Avgiften för ett inbetalningskort var 10 öre för högst 50 kronor. Kvittot på inbetalt belopp skrevs ut med anilinpenna på tvåsidig journal. Mellan bladen låg ett karbonpapper som var färgat på båda sidor. Den del av blanketten på vilken inlämningsbeviset tecknades, datumstämplades, revs av och överlämnades till avsändaren. I övrigt kunde medel inflyta från tidningsprenumerationer, postsparbanks-insättningar, postförskott med mera.

Alla pengar som lämnades in under dagen, skickades tillsammans med redovisningen in till Falkenberg nästa dag i ett assurerat kuvert. Vid postkontoret i Falkenberg samlade man ihop alla betalnings- uppdrag till var och en av de underlydande stationerna och sände erforderligt belopp till respektive station i assurerat kuvert, mynten omsorgsfullt inlindade i papper, för att inte skramla i kuvertet. Det blev ju ett evinnerligt skyfflande med pengar fram och tillbaka.

Från och med den 1 juli 1934 bestämdes det att: "inrikes post- anvisningar och utbetalningskort, som lyda å högst 50 kr skola sändas direkt till adresspoststationen utan att åtföljas av några medel". Vid stationen skulle två ankomstböcker föras. I den ena antecknades de postanvisningar och utbetalningskort, som ankom med medel från Falkenberg, i den andra de utbetalningsavier, som inte åtföljdes av medel. För utbetalning av de senare skulle poststationen använda de medel, som flöt in. Medelbeloppet på de postanvisningar på högst

50 kronor, vilka utbetalades genom poststation var omkring 20 kronor år 1934, enligt cirkulär nr 27 från Generalpoststyrelsen.

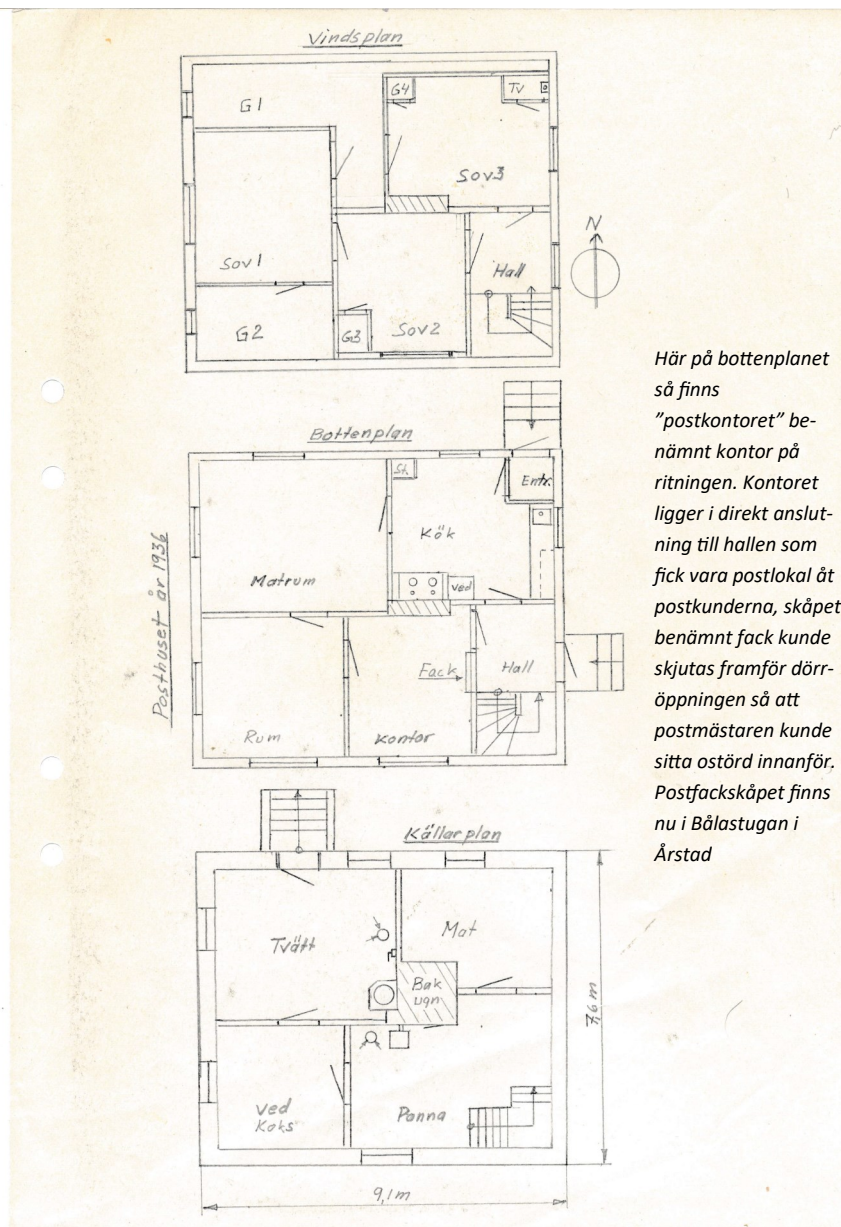
När en utbetalning gjorts, prickades beloppet av i ankomstboken. Vid dagens slut kunde man se hur mycket pengar som behövdes för de närmaste dagarnas utbetalningar. Om pengarna inte räckte till, fick man rekvrirera mer från Falkenberg, därvid skulle summan avrundas till jämna tiotal kronor. Omvänt skickades pengar in till Falkenberg om det fanns för mycket av den varan.

Alla folkpensionärer erhöll ett pensionsbrev med uppgifter bland annat om pensionstagarens namn, födelseår och -dag, pensionens årsbelopp, samt den postanstalt, där pensionen skulle lyftas. "Till pensionsbrev hört ett häfte blanketter till pensionskvitton. Varje kvittoblankett är åtryckt bl a pensionsbelopp, som kvittot skall avse, ävenså den månad, varunder kvittot förfaller till inlösen".

Pensionerna betalades ut varje månad från och med den 15 (eller nästföljande söckendag om den 15 inföll på en söndag eller helg - dag) till och med den 25 (eller nästföljande enligt ovan). Från Falkenberg skickades ut ett så stort kontant belopp, som beräknades erforderligt för detta ändamål. Pensionerna var snålt tilltagna, även efter dåtida mått. Medelpensionen i Hallands län var cirka 30 kronor i månaden år 1934.

Krono skatteuppbörden ägde rum vid två tillfällen (terminer) per år. Vid skattsedeln var postanvisningar fastade, som avskiljdes vid betalningen, inlämningsbeviset fästes på avsedd plats på debetsedeln. Avtryck av datumstämpeln anbringades till hälften på debetsedeln och till hälften på inlämningsbeviset. Journal och tillhörande medel skickades dagligen till postkontoret i Halmstad. Kommunalskatten betalades också vid två tillfällen, men direkt till kommunens kassör, i bland annat Årstads folkskola. Bilskatten togs ut genom post förskott, som sändes ut av länsstyrelsen. Vid utlämnandet försågs kvittot med avtryck av datumstämpeln på anvisad plats. Kvittot skulle sedan fästas på väl synlig plats inne i bilen.

För rätten att inneha och använda radiomottagare krävdes licens. Licensen infördes 1925 och kostade 10 kronor per år fram till 1951, då den höjdes till 15 kronor. På poststationen fanns ett fast förskott av radiolicensstecken om 100 kronor. Licensstecknaren utgjordes av, dels radiolicensmärken, dels radiolicenskort. De förra användes vid förnyelse, de senare vid nyteckning. Vid förnyelse medförde innehavaren ett av telegrafverket ifyllt formulär till radiolicens och licensuppgift. På licensen anbringades märket "Radio licens" och på licensuppgiften ett kontrollmärke. Märkena stämplades så att halva avtrycket korn på märket och halva på blanketten. Licensen överlämnades till köparen, medan licensuppgiften utan att några medel bifogades - översändes direkt till telegrafstationen i Falkenberg.

Här på bottenplanet så finns "postkontoret" benämnt kontor på ritningen. Kontoret ligger i direkt anslutning till hallen som fick vara postlokal åt postkunderna, skåpet benämnt fack kunde skjutas framför dörröppningen så att postmästaren kunde sitta ostörd innanför. Postfackskåpet finns nu i Bålastugan i Årstad

Nya licenstecken rekvirerades, när cirka hälften sålts, från postkontoret i Falkenberg.

Från och med måndagen den 11 oktober 1941 direktsändes alla postanvisningar och utbetalningskort till poststationerna. Från samma dag skulle frimärks- och postanvisningskassorna hållas isär. Daglig kontroll av den senare kassan skulle göras i samband med att redovisningen upprättades. Det betydde att föreståndarna runt om i riket nu själva fick svara för att det fanns medel tillgängliga för utbetalningarna. Man kan väl antaga att de kände sig stolta över det förtroende de fått, men också lite bekymrade. Det skulle vara lagom med pengar i kassan.

Generalpoststyrelsen höll ett vakande öga på stationerna och fann att många höll inne alltför stora belopp. I ett cirkulär 1943 påpekades att bara vid "kända nära förestående utbetalningar" skulle medel innehållas. Räckte inte pengarna till var det bara att ringa efter fler från postkontoret i Falkenberg.

Det fanns ett anslag som angav när posten var öppen. Formellt var stationen öppen ett par timmar på vardagar och en timme på söndagar. I praktiken var dock stationen öppen dygnet runt. Vi hade abonnenter långt upp i skogsbygden. Det hade inte känts bra att ha vägrat en kund, som cyklat lång väg, att exempelvis sätta in pengar på postsparbanken.

Postutväxling ägde inte rum på sön- och helgdagar. Dock med några undantag. Sålunda var det postgång och lantbrevbäring som på en vanlig vardag på juldagen, påsk- och pingstdagen. På annan- dagarna fick vi däremot ta igen oss.

Postverket skötte all tidningsdistribution i riket, utom i orter där tidningar gavs ut. Hallands Nyheter och Falkenbergs Tidning hade egna distributörer i staden. Förutom lokal tidningarna hade vi några få rikstidningar att dela ut. Morgontidningarna i Stockholm gav även ut så kallade B-upplagor. De trycktes vid middagstid och sändes ut med eftermiddagstågen för att vara framme morgonen därpå även i landets mest avlägsna orter.

Här några prenumerationspriser för år 1938. Hallands Nyheter, som kom ut fyra dagar i veckan, kostade för ett helt år 7 kronor, med en postavgift på 2:96. Dagens Nyheter, som kom sju dagar i veckan, kostade 18 kronor om året, med en postavgift på 9:29.

Postavgiften är det belopp tidningen betalade till postverket för distributionen.

Så gott som all postsortering och alla värdetransporter skedde i de rullande postkontor, som kallades postkupeer. 1938 fanns det 253 postkupélinjer på de svenska järnvägarna. Den kortaste linjen var den mellan Billeberga och Landskrona i Skåne - endast elva kilometer lång. Där gick fem postkupeer på vardagar och två under övriga dagar. Många gånger var det väldigt trångt och jäktigt med alla paket, tidningar och brev i kupéerna, inte minst vid jultiden. Jag beundrar dessa resande postiljoner, som hade alla Sveriges postanstalter i huvudet och som visste hur posten skulle dirigeras för att komma fram fortast möjligt.

Även på andra sätt sändes post på järnväg, såsom fackpost - med eller utan bevakning av post- eller järnvägstjänsteman - ilgodspaket, tidningspost, brevlådepost.

Efter det att postnummer infördes år 1968, avvecklades postkupéerna i rask takt och "resepostisarna" blev överflödiga. Deras unika kunskaper behövdes inte längre.

"PostaSten" i Årstad Sten Svensson foto 1955

Det fanns även lantbrevbärlinje knutna till Årstad och Heberg

Här skriver lantbrevbärare GÖSTA HARALDSSON i Hallandsbygd 1982-83:

Posten i Årstad och Heberg

Hebergs poststation öppnades 1886. Årstad hade redan 1874 fått sin poststation, som var inrymd i Klockaregården. Den förste föreståndaren där hette Knutsson, och han efterträddes senare av sin dotter Maria Norbù.

I mitten av 1920-talet flyttades Årstads poststation till Smeagård, där Oskar Tengroth blev föreståndare. Senare flyttades den till en fastighet i kyrkbyn, och det var där den indrogs den 31 dec 1968. Under de senaste åren var Elsa Tengroth föreståndare.

Hur posten kom till Årstad under de tolv åren, innan järnvägen kom till Heberg, har jag inte kunnat utröna. Troligen kom den med gästgivare-skjuts eller med s.k. postbönder, vilka åtagit sig att forsla posten till olika orter.

När poststationen i Heberg öppnades, kom posten till Årstad med gångpost. En man från ålderdomshemmet, Bengt Johansson eller "Krogete-Bengt" som han allmänt kallades, var en av dem som bar posten. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet fanns i Heberg en stins vid namn Nilsson, vilken ägde en häst. Hans fru brukade använda denna för att köra posten till Årstad.

Min far, Harald Andersson, anställdes senare som postförare på sträckan Årstad-Heberg-Årstad. Det äldsta kontrakt om detta, som finns bevarat, är daterat den 13/11 1912. Vad betalningen beträffar kan nämnas att årslönen år 1918 var 600 kronor.

Först år 1924 blev det lantbrevbäringslinje. Förut hette det postföring. Reformen innebar att postskjutsen skulle köra över Allberg. Den sträckan hade min far redan kört i flera år, men då hade de boende utmed linjen själva fått ersätta honom för detta. Postverket var nämligen snålt. År 1924 började undertecknad köra postlinjen och fortsatte därmed tills pensioneringen 1971. Under åren gjordes många ändringar av postförhållandena. År 1938 blev det bilåkande lantbrevbärning. Nämnas kan att postrundan på den tiden även skulle köras juldagen.

Lantbrevbäringslinjen var också postförande, d.v.s. att all post som skulle delas ut i Årstads samhälle och den som skulle till brevbaringslinjen Abild-Blixtorp medförde jag också lik- som all post, som skulle tillbaka från Årstad till Heberg.

Under min tjänstgöringstid ökades linjen alltmer till förmån för kunderna. När jag slutade 1971, fick praktiskt taget alla sin post hem till gårdarna. Från Heberg utgick också en lantbrevbäringslinje till Eftra och Boborg. Den först anställde på denna linje hette Hilding Nilsson. Senare följde Folke Andersson och så hans fru Evy, som fortfarande är i tjänst.

År 1917 började Ludvig Johansson köra ut post från Årstad till Abild och Blixtorp. När han slutade 1934, övertogs tjänsten av hans son Sten, som fortsatte till sin pensionering 1968, d. v.s. samma tidpunkt då poststationen i Årstad upphörde.

Gösta Haraldsson

Ur Hallands Nyheter 2019 För 50 år sedan veckan 29/12 1968 – 4/1 1969 en artikelserie: , av Jan-Olof Nilsson har jag saxat följande:

Årets sista dag blir både lång och vemodig för postföreståndare Elsa Tengroth och brevbarare Sten Svensson, vilka båda gör sin allra sista arbetsdag vid Årstads postkontor. Båda trotjänarna efterträdde för övrigt sin, om uttrycket tillåts, ”post”, av sina respektive fäder för en herrans massa år sedan. Och då posten i Årstad varit igång sedan 1874 förstår var och en att det inte är vilken dag som helst när man bommar igen för gott. Ortens postnummer, 310 52, blev dock synnerligen kortvarigt då det infördes för blott ett år sedan.

Jag har också fått ett utkast till ett brev till Anna och Janne, Janne var en bror till Oskar. Det står inget datum på utkastet.

Årstad den ____

Kära Anna och Janne!

Jag får fatta pennan i hand och skriva några rader till Eder och tala om hur vi mår samt tillönska Eder alla en Fridfull och Högtidlig Julhögtid! Jo, vi har alla hälsan - en och annan höstsnuva får man finna sig uti, men annars är det gott. Det har varit en mild och fuktig höst som givetvis har varit orsaken till hosta och ont i huvudet. Lantbrukarna har varit glada över den blida väderleken, de har i det närmaste färdigt med höstplöjningen. På Sannarp trodde inspektorn att de färdiga med plöjningen denna vecka. På Sannarps gårdarna har de inte sått någonting i höst, vårsådesgrödorna giver numera bättre resultat sägs det. Deras kreatursbesättning ökar så sakta, men ännu går där tre stycken unghästar på sex å sju vårar som ännu ej haft sele på sina kroppar- jag kommer att tänka på Patron Johansson på Långås Gård, han hade kvigor som var nio år gamla, de var stora och feta så Johansson tyckte det var roligt att se – jag vet inte om Mogens Treschow och inspektör Johansson tycker lika som Parton Johansson på Långås, den senare blev förklarad sinnessjuk och blev insatt på ”Tuvan” några år det var på 1890-talet. Skogarna har ett stort värde nu för tiden, det fick Mogens Treschow på Sannarp erfara härförleden på enda natt blev han en million rikare genom att taxeringen höjt skogen med samma summa. Stor skogsavverkning pågår här på Sannarp, dels genom försäljning på rot dels genom egen avverkning, priserna sägs ha fallit något men är väl bra ändå.

Nu är vårt pensionärshem färdigt det invigdes förra veckan av Landshövding R. Johansson till högtidligheten var inbjudna ett åttital personer, någon ag efter var det kaffejudning för alla här i samhället även då något över åttio personer, det är ett vackert och gott hem för alla dem som flyttar in där efter slutad arbetsdag det glädjer oss att se denna ålderdomsvår som i våra dagar bjuds de gamla värkbrutna med böjda ryggar och darrande steg få här njuta sitt optimum på ålderdomens dar.

Dagarna äro nu korta och mörka men tiden går ändå så fort, arbetet för min del är så litet numera, hjälper Elsa lite i posten på förmiddagen ibland på eftermiddagen, så läser man lite dagsnytt. Det är ohyggligt svårt med striderna på Balkanstaterna, ett tag såg det ganska svårt ut för ett krigsutbrott. Stackars folk.

Sedan går man och tänker på resten av dagarna, tänker över svunna tider ända bort från barndomens dagar, kontentan därav blir en lång levnad.

Så då får jag försöka reda ut vilket år det var, vi börjar med Landshövdingen R. Johansson, det bör vara Landshövding Reimer Napoleon Johansson som verkade i Länet under perioden 1943-1959.

I Årstadsboken står det att Försörjningshemmet brann ner den 21 maj 1953, det bodde 13 personer där och alla räddades, de blev utplacerade på andra ålderdomshem i närheten. 1956 så byggdes det nya ålderdomshemmet Solgården på den tomt där det gamla torpet Hagen förut legat.

Oskar hade själv suttit Fattigvårdsstyrelsen i Årstads Kommun.